

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากกับการสร้างชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษาหมู่บ้านแม่กำปอง
ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่
Grassroots Economic Development and Strong Community Building:
A Case Study of Mae Kampong Village, Huai Kaew Subdistrict,
Mae On District, Chiang Mai Province

มันทนา ธิมาลัย¹, ธรรมพร ตันตรา², สุริยะจรัส เตชะตันมินสกุล³ และ วินิจ ผาเจริญ⁴
Manthana Thimalai¹, Thammaporn Tantra², Suriyajaras Techatunminasakul³
and Winit Pharcharuen⁴

Received: 01 January 2026; Revised: 14 March 2026; Accepted: 15 March 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาเงื่อนไขปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ให้ประสบผลสำเร็จ และเพื่อศึกษาหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนหมู่บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้แทนผู้ประกอบการ ผู้แทนกลุ่มองค์กรชุมชน ผู้แทนประชาชนในชุมชน และผู้แทนภาคราชการ ภาควิชาการ ภาควิชาศาสนา และปราชญ์ชุมชน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด 63 คน เก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกับการศึกษาข้อมูลเอกสาร และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำเสนอผลแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า (1) เงื่อนไขปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนหมู่บ้านแม่กำปอง จนทำให้กลายเป็นหมู่บ้านที่ประสบผลสำเร็จกลายเป็นหมู่บ้านต้นแบบ ประกอบด้วย การมีผู้นำชุมชนที่มีศักยภาพมีความเข้มแข็ง การมีทุนของชุมชนหมู่บ้าน การมีกลยุทธ์ เทคนิควิธีการ การบริหารจัดการและพัฒนาชุมชนหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน และการสร้างการมีพันธมิตรด้านการพัฒนา (2) แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนหมู่บ้านแม่กำปองให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนมากขึ้นนั้นประกอบด้วย การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม การป้องกันระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม การปกป้องรักษาคุณภาพทางวัฒนธรรมและสร้างอัตลักษณ์ชุมชนหมู่บ้าน การแก้ไขปรับปรุงและสร้างกติกา กฎ

^{1 2 3 4} วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้; School of Administrative Studies, Maejo University

Corresponding Author's Email: mju6405405010@mju.ac.th

ระเบียบของชุมชนหมู่บ้าน ปรับปรุงถนนและพื้นที่จอดรถ การสร้างสภาชุมชนหมู่บ้านแม่กำปอง และการสร้างทายาทผู้นำ

คำสำคัญ: การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก; การสร้างชุมชนเข้มแข็ง; การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

This article aimed to study the conditions and factors supporting the successful development of the grassroots economy of Mae Kampong community, Huai Kaeo Subdistrict, Mae On District, Chiang Mai Province, and to identify appropriate approaches for strengthening the sustainable grassroots economy of Mae Kampong village. This was a qualitative research study using a semi-structured interview questionnaire. Key informants included local leaders, village committee members, representatives of entrepreneurs, representatives of community organizations, representatives of the community members, and representatives from the government, academic, religious sectors, and community experts, totaling 63 informants. Data was collected in conjunction with document analysis and analyzed using content analysis, categorizing, analyzing, synthesizing, and presenting the results descriptively.

The research findings revealed that: 1) The conditions and factors supporting the successful development of the grassroots economy of Mae Kampong village, leading to its status as a model village, include: having capable and strong community leaders; possessing community capital; employing strategies and techniques for community management and development; the participation of all sectors of the population; and building development partnerships. 2) The appropriate approaches for strengthening the sustainable grassroots economy of Mae Kampong village include managing natural resources and the environment. Protecting the capitalist economic system; preserving cultural quality and building village community identity; reforming, improving, and creating village community rules and regulations; improving roads and parking areas; establishing a Mae Kampong Village Community Council; and cultivating successor leaders.

Keywords: Grassroots Economic Development; Building Strong Communities; Sustainable Development

บทนำ

เศรษฐกิจฐานราก เป็นระบบเศรษฐกิจที่มุ่งเสริมสร้างความสามารถในการพึ่งพาตนเองของชุมชนบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยอาศัยการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างรู้คุณค่า การรวมกลุ่มของประชาชน และทุนทางสังคม เช่น ความร่วมมือ ความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ชุมชนเป็นกลไกสำคัญ ระบบเศรษฐกิจดังกล่าวไม่เพียงส่งเสริมรายได้ในระดับครัวเรือน แต่ยังเชื่อมโยงกับการพัฒนาทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนในระยะยาว อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจฐานรากไม่สามารถเติบโตได้อย่างเต็มศักยภาพ หากขาดการสนับสนุนเชิงโครงสร้างจากภาครัฐ จึงนำไปสู่การประยุกต์ใช้นโยบายประชารัฐเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงการพัฒนาระดับชุมชนกับยุทธศาสตร์ระดับประเทศ (สถาบันพระปกเกล้า, 2564) นโยบายประชารัฐมีแนวคิดหลักคือการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน (Public-Private-People Partnership) โดยภาครัฐทำหน้าที่กำหนดนโยบาย สนับสนุนทรัพยากร และสร้างกติกาที่เอื้อต่อการพัฒนา ภาคเอกชนสนับสนุนองค์ความรู้ด้านธุรกิจ เทคโนโลยี และการตลาด ขณะที่ภาคประชาชนเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนในระดับพื้นที่ การจัดตั้งศูนย์ประชารัฐเพื่อเศรษฐกิจฐานรากและการส่งเสริมธุรกิจชุมชน เช่น OTOP วิสาหกิจเพื่อสังคม การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มมูลค่าและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น (กรมการพัฒนาชุมชน, 2565)

การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน เป็นหัวใจของการเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานราก โดยรัฐได้ดำเนินมาตรการด้านการฝึกอบรมอาชีพ การบริหารจัดการธุรกิจ การเงิน และทักษะดิจิทัล ควบคู่กับการส่งเสริมวินัยทางการเงิน เช่น การทำบัญชีครัวเรือนและการบริหารจัดการหนี้สิน รวมถึงการสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในอัตราดอกเบี้ยต่ำ เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2563) นอกจากนี้ มาตรการลดความเหลื่อมล้ำ เช่น บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และการจัดสรรที่ดินทำกิน ยังมีบทบาทในการบรรเทาปัญหาเฉพาะหน้าและกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, 2564; สภาพัฒน์, 2562) ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็ว การสร้างชุมชนเข้มแข็ง จึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ ชุมชนเข้มแข็งหมายถึงชุมชนที่มีศักยภาพในการจัดการตนเอง มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และสามารถสร้างระบบเศรษฐกิจและสวัสดิการภายในได้อย่างยั่งยืน แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจากฐานราก และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งถูกบูรณาการเข้าสู่นโยบายและโครงการของรัฐหลายประการ เช่น OTOP ประชารัฐ และ BCG Economy (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษากรณีศึกษาหมู่บ้านแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่ สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์เชิงเกื้อหนุนระหว่างเศรษฐกิจฐานราก กับการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างเป็นรูปธรรม จากเดิมที่เป็นชุมชนเกษตรกรรมในพื้นที่ห่างไกล แม่กำปองสามารถพัฒนาเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เข้มแข็ง ผ่านการบริหารจัดการโดยชุมชน การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม และการ

สนับสนุนจากภาครัฐในด้านพลังงาน การเกษตร และการท่องเที่ยวโดยชุมชน ส่งผลให้เกิดรายได้หมุนเวียน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (กรมการท่องเที่ยว, 2547; โครงการหลวง, 2561) อาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากควบคู่กับการสร้างชุมชนเข้มแข็งเป็นกลยุทธ์สำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำและเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศในระยะยาว โดยรัฐทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนเชิงนโยบายและโครงสร้าง ขณะที่พลังขับเคลื่อนที่แท้จริงมาจากการมีส่วนร่วมและศักยภาพของคนในชุมชนเอง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเงื่อนไขปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ให้ประสบผลสำเร็จ
2. เพื่อศึกษาหาแนวทางที่เหมาะสมในการนำนโยบายและแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนหมู่บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลเป็นกลุ่มคนที่มีความเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ และการพัฒนาหมู่บ้านแม่กำปอง ตามบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 3 คน ผู้แทนผู้นำท้องถิ่น จำนวน 5 คน คณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 10 คน ผู้แทนผู้ประกอบการในพื้นที่ เช่น โฮมสเตย์ ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก จำนวน 10 คน ผู้แทนกลุ่มองค์กรชุมชน จำนวน 10 คน ผู้แทนประชาชนในชุมชน จำนวน 10 คน ผู้แทนปราชญ์ชุมชน จำนวน 10 คน ผู้แทนภาคราชการ/วิชาการ/สถาบันศาสนา จำนวน 5 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 63 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้ในการเก็บข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลทุติยภูมิได้จากการสืบค้นจากคอมพิวเตอร์ เอกสารราชการ เอกสารวิชาการ หนังสือต่าง ๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และข้อมูลแบบปฐมภูมิ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ในแบบสัมภาษณ์มีองค์ประกอบอยู่ 4 ตอน ได้แก่ 1) เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ 2) เป็นข้อคำถามเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ให้ประสบผลสำเร็จ 3) เป็นข้อคำถามปลายเปิดเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการแนวทางที่เหมาะสมในการนำนโยบายและแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนหมู่บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ สำหรับการเข้าสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประสานและนัดสนทนา โดยผู้วิจัยเป็นผู้ลงสัมภาษณ์ในพื้นที่ศึกษาด้วยตนเองเพื่อให้ข้อมูลเชิงลึกอย่างครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ พร้อมมีการจดบันทึก และบันทึกเสียงการสนทนา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพจึงใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยนำจากการสืบค้นและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์และความสอดคล้อง นำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ได้เป็นผลการวิจัย แล้วนำเสนอผลแบบพรรณนาความ (Descriptive Presentation)

สรุปผลการวิจัย

1. เจือ้นไขปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ให้ประสบผลสำเร็จ ประกอบด้วย 5 ปัจจัย ดังนี้

1.1 การมีผู้นำชุมชนที่มีศักยภาพและเข้มแข็ง จากการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นประชาชนในหมู่บ้านกล่าวว่า “ผู้นำชุมชนเป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของหมู่บ้านแม่กำปอง โดยลักษณะเด่นของผู้นำไม่ได้จำกัดอยู่เพียงตำแหน่งทางการปกครอง แต่ครอบคลุมถึงผู้นำทางสังคม ผู้นำกลุ่มอาชีพ และผู้นำทางจิตวิญญาณ ซึ่งสะท้อนแนวคิดภาวะผู้นำแบบพหุภาคีผู้นำของแม่กำปองมีคุณลักษณะสำคัญได้แก่ วิสัยทัศน์เชิงพัฒนา ความโปร่งใส ความเสียสละ และความสามารถในการเรียนรู้และประยุกต์องค์ความรู้ใหม่ ๆ ทั้งจากภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำจึงทำหน้าที่เป็น “ตัวกลางเชิงยุทธศาสตร์” ที่เชื่อมโยงระหว่างนโยบาย การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งผลให้เกิดความร่วมมือ ความสามัคคี และการยอมรับในกติกาชุมชน กล่าวได้ว่าผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งทำหน้าที่ลดความขัดแย้ง เพิ่มความไว้วางใจทางสังคม และสร้างทุนทางสถาบัน (institutional capital) ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

1.2 การมีทุนของชุมชนหมู่บ้าน จากการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้นำท้องถิ่นท้องถิ่นกล่าวว่า “หมู่บ้านแม่กำปองมีทุนชุมชนที่หลากหลายและค่อนข้างสมบูรณ์ ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยประกอบด้วยทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนมนุษย์” จะเห็นได้ว่า ทุนทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์เป็นฐานการพัฒนาเชิงพื้นที่ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวชุมชน ขณะที่ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกแปรรูปเป็นคุณค่าเชิงเศรษฐกิจ ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการสร้างอัตลักษณ์ชุมชน ส่วนทุนทางสังคม เช่น ระบบเครือญาติ ความเอื้ออาทร และการพึ่งพาอาศัยกัน ช่วยลดต้นทุนทางสังคมและเสริมสร้างความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เมื่อพิจารณาร่วมกัน ทุนชุมชนของแม่กำปองทำหน้าที่เป็นต้นทุนภายใน ที่ช่วยให้การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากไม่พึ่งพิงปัจจัยภายนอกมากเกินไป และเอื้อต่อความมั่นคงและความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว

1.3 การมีกลยุทธ์ในการบริหารจัดการชุมชนหมู่บ้าน จากการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้านแม่กำปองกล่าวว่า “มีการใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการที่ผสมผสานระหว่างหลักวิชาการสมัยใหม่กับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ” ซึ่งสะท้อนแนวคิดการพัฒนาแบบบูรณาการกลยุทธ์สำคัญ ได้แก่ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ การทำงานเป็นทีม การบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ ควบคู่กับการใช้วัฒนธรรม ความเชื่อ และประเพณีเป็นเครื่องมือสร้างความร่วมมือและวินัยทางสังคม และมีการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักสทรรณมาประยุกต์ใช้ ยังช่วยสร้างสมดุลระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของแม่กำปองไม่เน้นเพียงการเติบโตทางรายได้ แต่คำนึงถึงความยั่งยืนและคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นสำคัญ

1.4 การมีส่วนร่วมของประชาชน จากการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบการในหมู่บ้านกล่าวว่า “กลไกหลักที่ขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของหมู่บ้านแม่กำปองคือการมีส่วนร่วมของประชาชน” โดยการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การคิด วางแผน ตัดสินใจ ปฏิบัติ ไปจนถึงการรับผลประโยชน์ จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของแม่กำปองไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมเชิงโครงการ แต่ได้กลายเป็นวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ผ่านขนบธรรมเนียมและแบบแผนทางสังคม เช่น การกำหนดให้ทุกครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน การเรียนรู้จากแบบอย่างของผู้อาวุโส และการปลูกฝังความเป็นเจ้าของร่วมกระบวนการดังกล่าว ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วม ความไว้วางใจ และความผูกพันต่อชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากมีความมั่นคงและยั่งยืน

1.5 การสร้างและมีพันธมิตรด้านการพัฒนา จากการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในส่วนภาคส่วนมีความคิดเห็นตรงกันว่า “หมู่บ้านแม่กำปองมีการสร้างเครือข่ายและพันธมิตรด้านการพัฒนาในทุกระดับ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนถือว่าเป็นทุนที่สำคัญในการพัฒนาหมู่บ้าน” ทุนทางเครือข่ายที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก จะเห็นว่าพันธมิตรเหล่านี้ช่วยเสริมศักยภาพของชุมชนในหลายมิติ ได้แก่ การพัฒนาองค์ความรู้ การสนับสนุนงบประมาณ การพัฒนาทักษะการบริหารจัดการ และการประชาสัมพันธ์ชุมชนสู่สาธารณะ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับภาคการท่องเที่ยว หน่วยงานรัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา เครือข่ายการพัฒนาจึงทำหน้าที่ขยายโอกาสทางเศรษฐกิจ เพิ่มการรับรู้และความน่าเชื่อถือของชุมชน ส่งผลให้เศรษฐกิจฐานรากของแม่กำปองมีการเติบโตอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

2. แนวทางที่เหมาะสมในการนํานโยบายและแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนหมู่บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน จากการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกภาคส่วนนำมาสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านได้ 7 แนวทาง ดังนี้

2.1 แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน สะท้อนแนวคิดการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนเป็นฐาน ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้นำ คณะกรรมการ

หมู่บ้าน และประชาชนในการกำหนดทิศทางและกติกาการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ภายใต้การตระหนักว่าทรัพยากรธรรมชาติเป็นทุนทางธรรมชาติ ที่มีข้อจำกัดและอาจเสื่อมโทรมได้ตามกาลเวลา การจัดเวทีประชาคมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และจัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างความรู้ร่วม ความเป็นเจ้าของร่วม และการยอมรับในกฎระเบียบของชุมชน ส่งผลให้การใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเกิดความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ และการฟื้นฟู อันเป็นเงื่อนไขสำคัญของความยั่งยืนในระยะยาว

2.2 แนวทางการป้องกันระบบเศรษฐกิจแบบพหุนิยม (ทุนครอบงำชุมชน) ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การเติบโตของเศรษฐกิจการท่องเที่ยวในแม่กำปอง แม้สร้างรายได้และโอกาสให้คนในชุมชน แต่ก็แฝงความเสี่ยงจากการแทรกแซงของทุนภายนอก ในเชิงวิเคราะห์ แนวทางการป้องกันดังกล่าวสะท้อนการจัดการเศรษฐกิจฐานรากบนหลักความเป็นธรรมและการกระจายผลประโยชน์ การกำหนดแผนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนและกฎระเบียบเพื่อจำกัดบทบาทของกลุ่มทุน กลุ่มการเมือง และผู้มีอิทธิพล เป็นเครื่องมือเชิงสถาบันที่ช่วยปกป้องโอกาสทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน ลดการผูกขาด และเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจภายในชุมชน อันเป็นฐานสำคัญของความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการพึ่งพาตนเองในระยะยาว

2.3 แนวทางการปกป้องรักษาคูณค่าทางวัฒนธรรมและการสร้างอัตลักษณ์ชุมชน แนวทางดังกล่าวสะท้อนการใช้ทุนทางวัฒนธรรม เป็นเครื่องมือการพัฒนา โดยชุมชนแม่กำปองสามารถเปลี่ยนความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ความเชื่อ และภูมิปัญญาให้กลายเป็นพลังสร้างสรรค์ทางเศรษฐกิจและสังคม การปกป้อง สืบสาน และบูรณาการวัฒนธรรมเข้ากับกิจกรรมพัฒนาชุมชน ไม่เพียงช่วยรักษาคูณค่าทางสังคม แต่ยังเอื้อต่อการสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่นและภาพลักษณ์เชิงบวกของชุมชนในสายตาสาธารณชนและนักท่องเที่ยว อัตลักษณ์ชุมชนจึงทำหน้าที่เป็นทั้งกลไกเชิงวัฒนธรรมและเชิงเศรษฐกิจ ที่สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างมีความหมายและไม่บิดเบือนรากเหง้าของชุมชน

2.4 แนวทางการปรับปรุงและสร้างกติกากฎระเบียบชุมชนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ผลการวิจัยสะท้อนว่า กฎ กติกา และระเบียบชุมชนเป็นเครื่องมือทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการชุมชนหมู่บ้านแม่กำปอง เนื่องจากเป็นกติกาที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมและได้รับการยอมรับร่วมกัน และจะเห็นได้ว่า การทบทวนและปรับปรุงกติกาให้สอดคล้องกับบริบทสังคม เศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน เป็นกระบวนการของการปรับตัวเชิงสถาบัน ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความยืดหยุ่นของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ทั้งยังช่วยป้องกันปัญหาใหม่ ๆ ที่อาจเกิดจากบริบทที่เปลี่ยนไป โดยยังคงยึดหลักการมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของร่วมของชุมชน

2.5 แนวทางการปรับปรุงถนนและการจัดการพื้นที่จอดรถของชุมชน ประเด็นโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมและที่จอดรถ ถือเป็นองค์ประกอบสนับสนุนที่มีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและความปลอดภัยของชุมชน การปรับปรุงถนนและการ

จัดสรรพื้นที่จัดสรรอย่างเหมาะสม จะช่วยลดปัญหาความแออัด อุบัติเหตุ และผลกระทบเชิงลบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน พร้อมทั้งเพิ่มความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ในมิติการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โครงสร้างพื้นฐานที่ดีจึงทำหน้าที่เป็นปัจจัยเอื้อ (enabling factor) ที่ช่วยรักษาสมดุลระหว่างการท่องเที่ยว การดำรงชีวิตของชุมชน และความยั่งยืนของพื้นที่

2.6 แนวทางการสร้างสภาพชุมชนหมู่บ้านแม่กำปอง ข้อเสนอการยกระดับจากคณะกรรมการหมู่บ้านสู่สภาพชุมชน สะท้อนแนวคิดการพัฒนาธรรมาภิบาลชุมชนที่มีโครงสร้างการบริหารจัดการชัดเจนและเป็นทางการมากขึ้น จะเห็นได้ว่า การมีสภาพชุมชนที่มีธรรมาภิบาล ยุทธศาสตร์ และกลไกการตัดสินใจร่วม จะช่วยเพิ่มความเป็นระบบ ความต่อเนื่อง และความโปร่งใสในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ทั้งยังเอื้อต่อการประสานงานกับภาคภายนอกและการรับมือกับความซับซ้อนของการพัฒนาในอนาคต ทำให้ชุมชนสามารถคงความเข้มแข็งและเป็นต้นแบบได้อย่างยั่งยืน

2.7 แนวทางการสร้างทายาทผู้นำชุมชนรุ่นสอง การสร้างผู้นำชุมชนรุ่นใหม่เป็นประเด็นของความยั่งยืนด้านภาวะผู้นำซึ่งมีความสำคัญต่อการสืบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนแม่กำปองการเตรียมคนรุ่นใหม่ให้เข้ามาเรียนรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ และร่วมรับผิดชอบกับผู้นำรุ่นบุกเบิก จะช่วยลดความเสี่ยงจากการขาดแคลนผู้นำในอนาคต และสร้างการถ่ายโอนองค์ความรู้ทางสังคมอย่างเป็นระบบ ผู้นำรุ่นสองจึงไม่เพียงเป็นผู้สืบทอดตำแหน่ง แต่เป็นกลไกสำคัญในการปรับตัวของชุมชนต่อบริบทใหม่ ๆ โดยยังคงรักษาอุดมการณ์และคุณค่าดั้งเดิมของแม่กำปองไว้ได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า เงื่อนไขปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนหมู่บ้านแม่กำปอง จนทำให้กลายเป็นหมู่บ้านที่ประสบผลสำเร็จ กลายเป็นหมู่บ้านต้นแบบประกอบด้วย การมีผู้นำชุมชนที่มีศักยภาพมีความเข้มแข็ง การมีทุนของชุมชนหมู่บ้าน การมีกลยุทธ์เทคนิควิธีการ การบริหารจัดการและพัฒนาชุมชนหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน และการสร้างการมีพันธมิตรด้านการพัฒนา กล่าวได้ว่าความสำเร็จของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนบ้านแม่กำปองเกิดจากการบูรณาการปัจจัยเชิงโครงสร้าง เชิงสังคม และเชิงสถาบันอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบองค์รวมที่เน้นการใช้ศักยภาพภายในควบคู่กับการเชื่อมโยงทรัพยากรภายนอกอย่างเหมาะสม ประการแรก ผู้นำชุมชนที่มีศักยภาพและเข้มแข็งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของแม่กำปอง โดยบทบาทของผู้นำไม่ได้จำกัดอยู่เพียงผู้นำทางการปกครอง แต่ครอบคลุมถึงผู้นำทางสังคม วัฒนธรรม และจิตวิญญาณ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำแบบพหุภาคีที่มองว่าการพัฒนาเกิดจากการกระจายอำนาจและความร่วมมือของผู้นำหลายกลุ่ม (Ansell & Gash, 2008) ผู้นำแม่กำปองทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชิงสถาบัน ช่วยลดความขัดแย้ง สร้างความไว้วางใจ และเสริมทุนทางสังคมและทุนทางสถาบัน ซึ่ง Putnam (1993) ชี้ว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจและประชาธิปไตยในระดับ

ท้องถิ่น ประการที่สอง ทุณชุมชนที่หลากหลายของแม่กำปอง ไม่ว่าจะเป็นทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรม ทุนสังคม และทุนมนุษย์ ถูกนำมาใช้เป็นฐานการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดทุนชุมชนที่มองว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอาศัยการเสริมพลังทุน ภายในมากกว่าการพึ่งพาทุนภายนอก (Flora & Flora, 2013) การแปรทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นคุณค่าทางเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยวชุมชน ยังสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม (UNESCO, 2013)

ประการที่สาม กลยุทธ์การบริหารจัดการชุมชนแบบบูรณาการของแม่กำปอง สะท้อนการผสมผสานระหว่างองค์ความรู้สมัยใหม่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการสหกรณ์เป็นกรอบคิดหลัก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ให้ความสำคัญกับความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) กลยุทธ์ดังกล่าวช่วยให้เศรษฐกิจฐานรากของแม่กำปองเติบโตอย่างสมดุล โดยไม่สร้างผลกระทบเชิงลบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ประการที่สี่ การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นหัวใจของกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของแม่กำปอง การมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นในทุกขั้นตอนสะท้อนแนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ซึ่ง Chambers (1997) ระบุว่า เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเป็นเจ้าของ การเรียนรู้ร่วม และความยั่งยืนของการพัฒนา การที่การมีส่วนร่วมกลายเป็นวัฒนธรรมของชุมชน ยังช่วยเสริมสร้างความผูกพันและความรับผิดชอบร่วม ซึ่งเป็นฐานสำคัญของความเข้มแข็งของชุมชนในระยะยาว ประการที่ห้า การสร้างเครือข่ายและพันธมิตรด้านการพัฒนา ทำให้แม่กำปองสามารถขยายขีดความสามารถในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากได้อย่างต่อเนื่อง เครือข่ายดังกล่าวทำหน้าที่เป็นทุนทางเครือข่ายที่ช่วยเชื่อมโยงทรัพยากร ความรู้ และโอกาสทางเศรษฐกิจจากภายนอกเข้าสู่ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนabanฐานความร่วมมือหลายภาคส่วน (Rhodes, 1997)

ในส่วนของแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ทั้ง 7 แนวทางที่ค้นพบ สะท้อนการพัฒนาชุมชนในมิติของการจัดการทรัพยากร การกำกับดูแลเศรษฐกิจ การอนุรักษ์ วัฒนธรรม การพัฒนาสถาบันชุมชน และการสร้างความต่อเนื่องด้านผู้นำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนเป็นฐาน (Ostrom, 1990) และแนวคิดธรรมาภิบาลชุมชน (community governance) ที่เน้นกติกา ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วม แนวทางเหล่านี้ช่วยให้แม่กำปองสามารถรับมือกับความท้าทายจากการท่องเที่ยวและกระแสนิยม โดยยังคงรักษาอัตลักษณ์ ความเป็นธรรม และความยั่งยืนของเศรษฐกิจฐานรากได้อย่างมั่นคง ยืนยันว่า การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ประสบความสำเร็จมิได้เกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งโดยลำพัง แต่เกิดจากการบูรณาการผู้นำ ทุณชุมชน การมีส่วนร่วม กลไกการบริหารจัดการ และเครือข่ายความร่วมมืออย่างสมดุล ซึ่งสามารถใช้เป็นต้นแบบเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนอื่น ๆ ในประเทศไทยได้

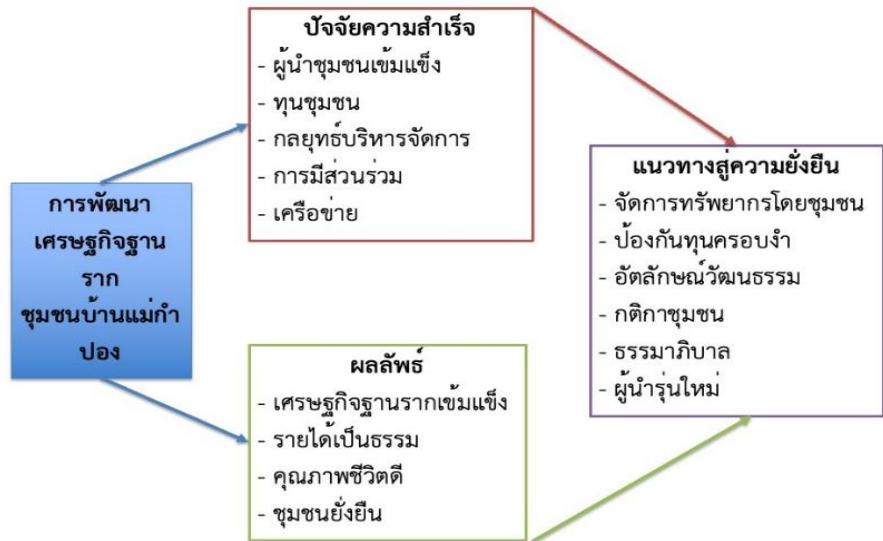
สามารถนำมาสรุปเป็นนัยะต่างๆ ได้ดังนี้ ในเชิงนัยทางวิชาการ ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ช่วยขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จของการพัฒนา

ชุมชนไม่ได้เกิดจากทรัพยากรทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการบูรณาการทุนหลายมิติ ได้แก่ ทุนทางสังคม ทุนวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ และทุนทางสถาบัน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและภาวะผู้นำของชุมชน ผลการวิจัยจึงช่วยยืนยันและต่อยอดแนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบองค์รวม และกรอบแนวคิดทุนชุมชน โดยเสนอให้เห็นภาพเชิงประจักษ์ของกลไกการทำงานของปัจจัยต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกันเป็นระบบในบริบทของชุมชนไทย ซึ่งสามารถใช้เป็นฐานองค์ความรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้าและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่อื่นต่อไป ในเชิงนโยบาย ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพผู้นำชุมชน การสนับสนุนการสร้างสถาบันชุมชนที่เข้มแข็ง และการพัฒนาระบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา มากกว่าการพัฒนาในลักษณะการอัดฉีดงบประมาณหรือทรัพยากรจากภายนอกเพียงอย่างเดียว ดังนั้น นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนทางสังคม การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และการสนับสนุนการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาด้วยตนเองและเกิดความยั่งยืนในระยะยาว ในเชิงนโยบายปฏิบัติ ผลการศึกษานี้สามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับชุมชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ต้องการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวหรือทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน รูปแบบการบริหารจัดการของหมู่บ้านแม่กำปอง แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างกติกาชุมชน การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างสมดุล การสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน และการเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือภายนอกอย่างเหมาะสม แนวทางดังกล่าว สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนอื่น ๆ ได้ โดยปรับให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรของแต่ละพื้นที่

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยในครั้งนี้ องค์ความรู้ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากหมู่บ้านแม่กำปองให้มีความยั่งยืน ประกอบด้วย 1) ปัจจัยความสำเร็จ (Enablers) คือ มีผู้นำชุมชนเข้มแข็ง เป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำแบบพหุภาคี วิสัยทัศน์ โปร่งใส เสียสละ และเชื่อมโยงนโยบาย-การปฏิบัติ-การมีส่วนร่วม มีทุนชุมชน ที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม/ภูมิปัญญา ทุนสังคม (เครือข่าย ความเอื้ออาทร) และทุนมนุษย์ มีกลยุทธบริหารจัดการ มีการพัฒนาแบบบูรณาการ มีชุมชนแห่งการเรียนรู้ และเศรษฐกิจพอเพียง/สหกรณ์ มีการมีส่วนร่วมประชาชน ในการร่วมคิด วางแผน ตัดสินใจ ปฏิบัติ และรับประโยชน์ มีวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม มีเครือข่ายและพันธมิตร กับรัฐ เอกชน การศึกษา การท่องเที่ยว และทุนเครือข่าย 2) แนวทางสู่ความยั่งยืน (Pathways) จัดการทรัพยากรโดยชุมชนเป็นฐานใช้อนุรักษ์ พื้นฟูอย่างสมดุล ป้องกันทุนครอบงำ/ผูกขาด ต้องมีกติกาและยุทธศาสตร์ เศรษฐกิจชุมชน มีวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ สร้างคุณค่าเศรษฐกิจ กติกาชุมชนและการปรับตัวเชิงสถาบัน ทบทวนกฎตามบริบทที่เปลี่ยน มีโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนเรื่องถนน การจราจร ที่จอดรถ ใช้ธรรมาภิบาลชุมชน สภาชุมชน ธรรมนูญ แผนยุทธศาสตร์ และการมีการสืบทอดผู้นำรุ่นใหม่

ถ่ายทอดองค์ความรู้และบทบาท 3) ผลลัพธ์ (Outcomes) คือ เศรษฐกิจฐานรากเข้มแข็ง การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ประชาชนคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีอัตลักษณ์ชุมชนชัดเจน และมีความยั่งยืนทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม

ภาพ 1 แสดงองค์ความรู้การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากชุมชนแม่กำปองอย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยครั้งนี้ มีคุณค่าในเชิงองค์ความรู้และการประยุกต์ใช้ เนื่องจากสามารถอธิบายกลไกความสำเร็จของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนแม่กำปองในลักษณะเชิงระบบ และแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาที่มีความยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการภาวะผู้นำ ทุนชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน กลไกการบริหารจัดการ และเครือข่ายความร่วมมืออย่างสมดุล องค์ความรู้ดังกล่าวจึงสามารถใช้เป็นทั้งกรอบคิดทางวิชาการ แนวทางการกำหนดนโยบาย และต้นแบบเชิงปฏิบัติสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและการพัฒนาชุมชนของประเทศไทยในอนาคตได้ และผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัยดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1.1 ในเชิงนโยบาย รัฐควรส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างหลากหลาย เพื่อสร้างรายได้และเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจฐานราก ควรส่งเสริมการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งโดยใช้ทุนชุมชนทุกมิติเป็นฐาน พร้อมหนุนเสริมองค์ความรู้และศักยภาพ ควรผลักดันให้ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพคนและความเข้มแข็งของชุมชน และรัฐควรยกระดับชุมชนเข้มแข็งให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบ โดยสนับสนุนงบประมาณและสร้างแรงจูงใจเชิงสังคม

1.2 ในเชิงการบริหารจัดการ หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาและสนับสนุนชุมชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ชุมชนควรยึดหลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม สานต่อและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับทุกภาคส่วนใน

ลักษณะพันธมิตรร่วมพัฒนาชุมชน และควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้นำและทรัพยากรมนุษย์รุ่นใหม่ เพื่อความต่อเนื่องและยั่งยืน

1.3 ในเชิงปฏิบัติการ ชุมชนควรยึดและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง ควรน้อมนำหลักการและอุดมการณ์สหกรณ์มาใช้ในการบริหารจัดการชุมชน ควรกำหนดกิจกรรมพัฒนาชุมชนร่วมกันอย่างสม่ำเสมอจนเป็นวิถีปฏิบัติของชุมชน ควรเร่งจัดการระบบจราจรและสถานที่จอดรถให้เหมาะสมกับบริบทการท่องเที่ยวของชุมชน และควรเปิดพื้นที่ให้ชุมชนใกล้เคียงมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจระดับตำบล

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยต่อยอดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในหลายระดับพื้นที่ เพื่อสังเคราะห์แนวทางและรูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทที่หลากหลาย

2.2 ควรศึกษาวิจัยรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่สอดคล้องกับบริบทประเทศไทย โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างทั่วถึง

2.3 ควรดำเนินการวิจัยเชิงพัฒนาแบบทดลองปฏิบัติการในพื้นที่ต้นแบบ โดยบูรณาการทุนชุมชนและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

2.4 ควรศึกษาวิจัยเชิงถอดบทเรียนจากชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ เพื่อประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนเข้มแข็ง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2547). *มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2565). *รายงานการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ประจำปีงบประมาณ 2565*. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- โครงการหลวง. (2561). *รายงานสรุปโครงการส่งเสริมพืชทดแทนพื้นที่เสื่อมโทรม*. เชียงใหม่: มูลนิธิโครงการหลวง.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2564). *นโยบายประชารัฐ*. สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2568, จาก <https://wiki.kpi.ac.th/index.php/นโยบายประชารัฐ>
- สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2563). *แนวทางการส่งเสริมวินัยทางการเงินของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนหมู่บ้านฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561–2580): ประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก*. กรุงเทพฯ: สภาพัฒน์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สศช.
- สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2564). *รายงานผลการดำเนินงานโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ปีงบประมาณ 2564*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการคลัง.

- Ansell, C. & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4), 543–571.
- Chambers, R. (1997). *Whose reality counts? Putting the first last*. London: Intermediate Technology Publications.
- Flora, C. B. & Flora, J. L. (2013). *Rural communities: Legacy and change*. 4th ed. Boulder, CO: Westview Press.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: The evolution of institutions for collective action*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.
- UNESCO. (2013). *Creative economy report*. Paris: UNESCO.